

AF THOMAS VIKSTRØM, KOORDINATOR FOR DOF'S CARETAKERPROJEKT

SIDSTE DANS MED BRUSHANEN?

Det haster, hvis vi vil beholde Brushane, Engryle og Stor Kobbersnepe som danske ynglefugle.

Miljøministeriets og DOF's fælles "Handlingsplan for truede engfugle 2005" konstaterer i indledningen, at Brushane, Stor Kobbersnepe og Engryle er nogle af de mest truede ynglefugle på enge i Danmark og det øvrige EU. Planen lægger derfor op til hurtig handling til gavn for de tre truede arter. En indsats, som samtidig vil gavne de mere almindelige engfugle. Nu har planen virket i tre år, og det er tid at gøre status.

HVOR MANGE ER DER TILBAGE?

Kortene på side 9 viser, at det er ved at være i sidste øjeblik, hvis vi skal bevare især Brushanen og Engrylen som danske ynglefugle. Af Brushøns har vi nu ca. 65 ynglehunner tilbage, hvoraf godt 50 på en enkelt lokalitet, Tipperne, mens resten er fordelt på 5 lokaliteter. Engryle er der ca. 150 par af, heraf godt en tredjedel i Vejlerne og resten fordelt på 14 lokaliteter. Med ca. 550 par klarer Stor Kobbersnepe sig lidt bedre end de to andre arter. De bedste lokaliteter er Bygholm Vejle med 147 par, Mandø og Tøndermarsken med hver knapt 85 par, Tipperne med 67 par samt Agger Tange med 51 par. Resten af parrene er fordelt på 14 lokaliteter, stort set alle med tilbagegang for arten.

HVAD KRÆVER ENGFUGLENE?

Det er tydeligt at tre områder i landet har den største koncentration af engfugle, nemlig 1) den vestlige Limfjord med Vejlerne, 2) Tipperne & Værnengene samt 3) Vadehavsregionen inkl. marsken. Som det konstateres i handlingsplanen: "Det er den landbrugsmæssige udnyttelse til græsning, høslæt og rørskeer igennem århundreder, der har skabt og opretholdt engene, og det er derfor nødvendigt med en fortsat drift for at bevare de ynglende vadefugle, som er afhængige af engene. Det er vigtigt at udarbejde en samlet plan for store sammenhængende engfuglelokaliteter, hvor alle elementer i den gode engfugleforvaltning indgår. Det samlede område skal fremstå som en varieret mosaik, hvor fuglene altid kan søge hen til delområder, hvor optimale forhold er repræsenteret."

På det mere detaljerede plan stiller engfuglene særdeles specifikke krav til deres ynglepladser, fx kan det nævnes, at alle tre arter kræver, at grundvandstanden ikke kommer under 30 cm under jordoverfladen i yngletiden. Både Brushane og Engryle er samtidig afhængige af strukturer i engen med pander og loer, der tørrer

En enlig Brushane, klædt i sort. Et næsten symbolsk billede på artens situation i det meste af Danmark. Foto: Ulrik Bruun.

gradvist ud i slutningen af maj-juni. Mens Engryle og Stor Kobbersnepe tåler i hvert fald op til 10 promille salt i engenes pande- og losystemer, er Brushanen meget sårbar over for salt; allerede ved saltpromiller på omkring 5 i engenes vandsystemer ophører arten med at yngle. Alle disse krav er efterhånden opfyldt på færre og færre lokaliteter i Danmark.

HVAD BLIVER DER GJORT?

Handlingsplanen for truede engfugle er ét af resultaterne af DOF's samarbejdsaftale med miljøministeren fra 2003 (fornyset i 2006). Planen har lagt grunden til et frugtbart samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen (SNS), statsskovdistrikterne, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Fødevarerministeriets direktorat for

FødevarerErhverv, amterne, DOF og Fugleværnsfonden. I løbet af 2007-08 er SNS blevet suppleret med den nydannede By- og Landskabsstyrelse, statsskovdistrikterne er blevet omdøbt til SNS-enheder, DMU er blevet overflyttet fra Miljøministeriet til Århus Universitet, og amterne er blevet erstattet af relevante kommuner og miljøcentre som nye samarbejdspartnere. Siden 2004 er der holdt årlige samarbejds møder, senest i Rudbøl i maj i år. Blandt de igangværende aktiviteter kan nævnes:

- Et forskningsprojekt om rovdyrs påvirkning på ynglende vadefugle på Tipperne med afslutning i 2009. Rovdyrbekæmpelse iværksat.
- Udarbejdelse af engfuglelevedriftsplaner for Bygholm, Vesløs og Arup Vejler.
- Etablering af en sluse på Harboøre Tange for at forhindre oversvømmelse af ynglefuglenes reder.
- Udarbejdelse af forslag til forbedringer for vadefugle på Værnengene
- Opmåling af terrænforhold mv. med henblik på forslag til bedre forhold for ynglende engfugle på Mandø
- Vintergræsning med galloway-kvæg etableret på Saltholm
- Udpegning af værdifulde ynglefugleområder i Vadehavets marsk. Undersøgelsen omfatter bl.a. dele af Rømø Nørreland, Rømø Sønderland, Juvre & Toftum Enge, Ballummarsken, Ribemarsken & Vilslev Enge.
- Udpegning af kerneområde for engfugle i Tøndermarsken på i alt 850 ha. Offentligt ejede arealer i marsken drives fremover efter anbefalinger fra DMU, herunder regulering af rævebestanden.

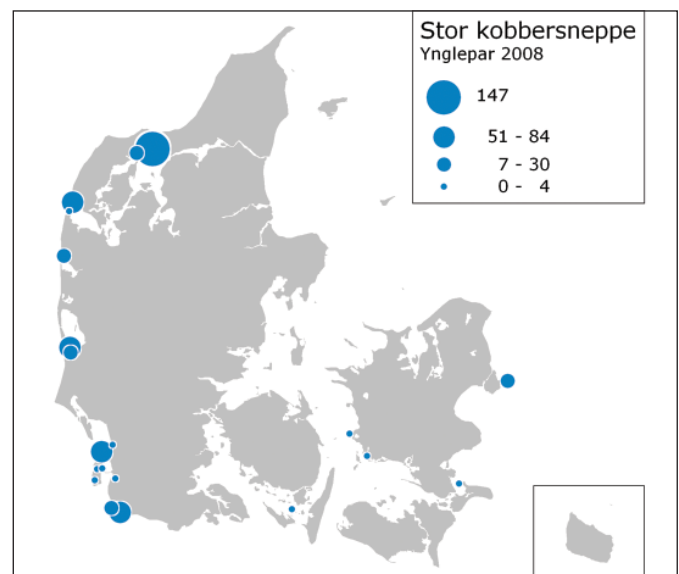
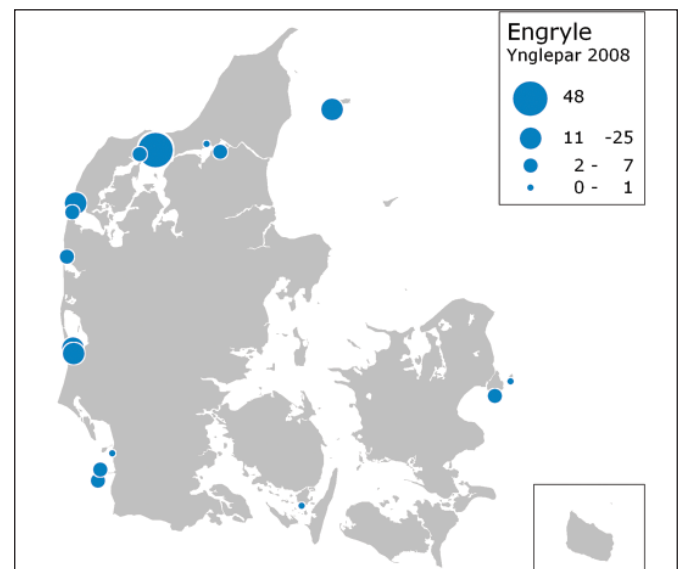
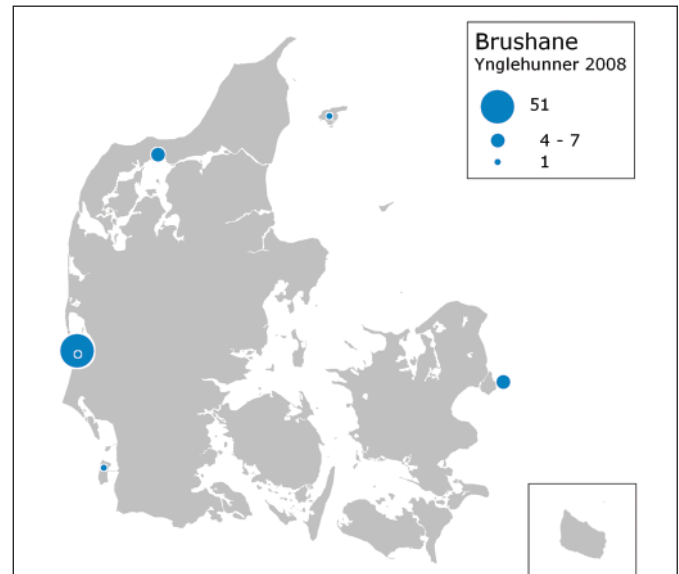
Tallene fra Læsø, Ballummarsken samt Juvre & Toftum Enge er fra 2007 da disse lokaliteter ikke er dækket fuldstændigt i år. Tallene for Brushane og Engryle på Værnengene er fra 2007, da kun Stor Kobbersnepe er dækket på Værnengene i år. Tallene fra Tøndermarsken er et foreløbigt skøn, da optællingsresultatet endnu ikke er endeligt opgjort. Tallet fra Rømø Nørreland er fra 2006, da området ikke er dækket fuldstændigt siden. Tallet for Brushane på Saltholm er fra 2007, da arten ikke er dækket på øen i år.

Engrylen er det nye navn til den sydlige underart af Almindelig Ryle. På dette billede ses forskellene mellem underarterne meget fint. Engryle (tv.) og nordlig Almindelig Ryle (th.). Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk

- Udarbejdelse af forvaltningsplan for Saltvandssøen/ Margrethekog, som evt. omfatter hævnning af vandstanden og foldskifte.
- Græsningsprojekt ved Bøvling Fjord og Holmen, i alt ca. 210 ha. Ca. 70 "skrab" med småsøer og loer er etableret, arealer med tagrør er blevet slået, og 12 km nye indhegninger gør, at "blå bånd" er opstået på lange strækninger. Desuden en indsats for engfuglene på andre arealer omkring Nissum Fjord, bl.a. et græsningsprojekt i Felsted Kog.
- Græsningslav på Nyord, hvor alle lodsejere er med. Slåning af tagrør i ca. 3 km kystbræmme og indhegning af samme. Tidligere udbinding i kystbræmmen for at skabe "blåt bånd". Rævespærre på Nyordbroen.
- Overførsel af "Mandø-modellen" til Astrup og Ballum forland, dvs. opdeling af forlandet og diget i sektioner, der afgræsses med forskellige udbindingstidspunkter og græsningsintensitet.
- Indhegning og fællesgræsning i Halk Nor og Bankel Sø. 35 lods- ejere til møde om græsningslav.
- Græsningsprojekt på ca. 25 ha i Varde Ådal, inkl. uafhegnede grøfter med ca. 3,5 km "blå bånd".
- Fældning af 220 ha krat og skov på Vestamager. Rydning for granater, så etablering af 20 nye stemmeværker kan gennemføres.
- Genopretningsprojekt på Nørholm Enge vest for Ålborg.
- I Vest Stadil Fjord lukning af 1125 m store grøfter og nyetablering af 3250 m nye loer og 55 "skrab" med småsøer.

Ole Thorup takkes for kritisk gennemgang af bestandstallene.

Den aktuelle yngleudbredelse i Danmark for Brushane, Engryle og Stor Kobbersnepe. Baseret på data fra DMU, Aalborg og Vordingborg Kommuner samt Caretakerprojektet. Kort: Timme Nygaard.